

*Деревянко Б.В.,
доктор юридичних наук, професор*

БАГАТОМАНІТНІСТЬ ВИДІВ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ: ВИКОРИСТАННЯ ПОЗИТИВНОГО ДОСВІДУ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

У статті 42 Конституції України передбачено, що кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Аналогічне право передбачене у законодавстві усіх розвинених держав світу, оскільки підприємництво є, по суті, першоосною для прогресу та сталого розвитку суспільства в економічній, соціальній, науковій та інших сферах. Суб'єкти підприємницької діяльності як новатори завжди знаходяться у пошуках нових можливостей для реалізації своїх бізнес-ідей, повної реалізації наявних ресурсів та отримання максимальних вигод. Водночас суб'єкти підприємництва виконують важливу соціальну функцію. Правове регулювання підприємницької діяльності є надважливим напрямом діяльності державних органів, а його ефективність прямо впливає на розвиток як суміжних сфер, так і на діяльність держави в цілому. З огляду на те, що суспільні відносини щодо здійснення підприємницької діяльності постійно розвиваються, змінюються та ускладнюються, відповідно і правове регулювання цих відносин потребує перманентного коригування й удосконалення. Тому, порівняльно-правові дослідження, в тому числі щодо правового регулювання підприємницької діяльності в Україні та інших державах, є важливими, оскільки мають неабияку цінність, а їх результати можуть бути реалізовані у практичній площині.

Не менш важливими сьогодні є дослідження способу регулювання відносин за участі суб'єктів підприємництва. Окремими фахівцями з науки цивільного права активно торпедується думка про необхідність регулювання відносин із публічно-правовими інтересами, зокрема відносин у сфері підприємництва Цивільним кодексом України. Аргументи на користь того, що відносини із переважаючими публічними інтересами мають у більшій мірі регулюватися певними окремими актами законодавства (Господарським кодексом та спеціальними законами), а відносини із переважаючими приватними інтересами – іншим (Цивільним кодексом та спеціальними законами), на чому наголошувалося у науково-експертному висновку [1], у роботах вітчизняних юристів О.А. Беляневич та О.П. Подцерковного [2], А.Г. Бобкової [3], С.М. Грудницької [4], Б.В. Деревянко [5; 6], Р.А. Джабраїлова та В.А. Устименка [7; 8], Г.Л. Знаменського [9; 10; 11], О.Ю. Ілларіонова [12; 13], В.К. Мамутова [14; 15; 16; 17], Н.Б. Пацурії [18], В.В. Резнікової та В.С. Щербини [19; 20; 21], Б.Г. Розовського [22], які, на жаль, на більшість представників науки цивільного права не діють. Тому доводиться наводити приклади із регулювання різноманітних відносин, і в першу чергу відносин у сфері підприємництва, у країнах, що досягли певних економічних успіхів.

Наведене свідчить про актуальність та практичну значущість дослідження проблематики правового регулювання підприємницької діяльності в Україні та Республіці Польща. Остання із відсталої фактичної колонії СРСР стала державою, економіка якої буквально за два десятиліття досягла рівня, гідного країн «Великої двадцятки». Завдяки аналізу та порівнянню законодавства і практики України та Республіки Польща можна буде конкретизувати й уточнити ознаки підприємництва, узагальнити й виокремити етапи правового регулювання підприємницької діяльності у державах, виявити схожі та відмінні види суб'єктів підприємницької діяльності в Україні та Республіці Польща, уточнити положення щодо організаційно-правових форм господарських товариств, підприємств, кооперативів за законодавством України, розробити пропозиції щодо удосконалення відповідного українського законодавства.

Зовсім нещодавно, 30 вересня 2021 року, відбувся захист кандидатської дисертації на тему «Правове регулювання підприємницької діяльності в Україні та Республіці Польща» [23], у підсумок якої були висновки та конкретні пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства України, зокрема доповнення до Господарського кодексу України про впровадження квазіпідприємництва, уточнення ознак підприємницької діяльності, запровадження інституту зупинення підприємницької діяльності та ін. [23].

В Україні представники шкіл цивільного право активізують зусилля, спрямовані на зменшення кількості організаційно-правових форм суб'єктів господарювання. Зокрема пропонується скасування

Деревянко Б.В. Багатоманітність видів господарських товариств: використання позитивного досвіду Республіки Польща. *Економіко-правова політика в умовах світової кризи: проблеми і шляхи подолання: збірник тез доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції, м. Черкаси, 25 листопада 2021 року*. Черкаси: Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова, 2021. С. 37–39.

усіх видів підприємств та скорочення видів господарських товариств до публічних акціонерних товариств та товариств з обмеженою відповідальністю. На противагу таким потугам польським законодавством передбачено право на утворення десяти видів (організаційно-правових форм) товариств. Серед них можна виокремити вісім видів, які є національними (польськими) товариствами, та два види, які належать до наднаціональних європейських товариств (Європейське об'єднання економічних інтересів та Європейське товариство). Серед видів торговельних (комерційних) товариств у Республіці Польща крім названих виділяються: повне товариство; партнерське товариство; командитне товариство; командитно-акціонерне товариство; товариство з обмеженою відповідальністю; акціонерне товариство, просте акціонерне товариство, діяльність яких регламентується Кодексом торговельних товариств [23, с. 11]. Загалом право вибору зручної організаційно-правової форми, надане діючим або потенційним суб'єктам господарювання, є ознакою демократичності економіки держави. Невеликі за розміром суб'єкти господарювання або окремі особи можуть утворювати відносно невеликий новий суб'єкт господарювання у формі ТОВ. У такому випадку сукупність прав та обов'язків його учасників визначається положеннями статуту. У ньому можна передбачити, що при ухваленні стратегічних питань з організації діяльності усього великого ТОВ, потрібна одногосність або кваліфікована більшість. Якщо ці стратегічні питання закріпити у статуті, а також вказати, що внесення змін до статуту можливі лише після згоди усіх учасників, – то загроза «рейдерства» так само як і загроза майновим правам учасників даного ТОВ майже унеможливується [24, с. 289]. Суб'єкти великого бізнесу можуть використовувати більш зручну форму АТ. Контрагентам господарських товариств зручніше укласти контракти із повними, командитними товариствами та товариствами із додатковою відповідальністю.

Новацією польського законодавства стала поява 1 липня 2021 року нової організаційно-правової форми здійснення підприємницької діяльності в Республіці Польща – простого акціонерного товариства, що являє собою симбіоз між товариством з обмеженою відповідальністю та акціонерним товариством. Слід погодитися із О.Є. Дякуновським у тому, що передчасно говорити про імплементацію нової організаційно-правової форми в українське законодавство, оскільки доки позитивний вплив існування такої форми товариства на польську економіку ще не напрацьовано [23, с. 11]. Проте уже сьогодні можна використати позитиви цієї форми господарських товариств Республіки Польща при удосконаленні елементів правового статусу товариств з обмеженою відповідальністю в Україні. Зокрема можуть бути запроваджені наступні гарантії та переваги: виплата учасникам авансового внеску до отримання очікуваних дивідендів; компенсація дивідендів, не отриманих у звітному періоді, у наступні фінансові роки; спрощений порядок проведення загальних зборів (скликання, участь, прийняття рішень) за допомогою засобів електронного зв'язку для суб'єктів мікропідприємництва та малого підприємництва, які займаються реалізацією стартап-проектів [23, с. 11].

Отже, на тлі розмов і пропозицій щодо скорочення видів організаційно-правових форм суб'єктів господарювання, у першу чергу – суб'єктів підприємництва, в Україні, у Республіці Польща за наявності більшої кількості форм господарських товариств з'являється ще одна. Окремі елементи правового статусу цієї форми можуть бути використані з метою удосконалення діяльності та захисту прав учасників товариств з обмеженою відповідальністю.

Список використаних джерел:

1. Науково-експертний висновок до Концепції оновлення Цивільного кодексу України: брошура / під заг. ред. члена-кореспондента НАН України В.А. Устименка. Київ: НАН України, ДУ «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова НАН України», 2021. 112 с.
2. Подцерковний О.П., Беяневич О.А. Кодифікація економічного законодавства – вдосконалення на основі закордонного досвіду і аналізу вітчизняного застосування. *Голос України*. 13 квітня 2016. URL: <http://www.golos.com.ua/article/267038>
3. Бобкова А.Г. До питання стабільності в правовому регулюванні відносин в сфері економіки. *Реалізація чинних Цивільного та Господарського законодавства України: проблеми та перспективи: Зб. наук. праць* (за матер. наук.-практ. конф., м. Київ, 24 листоп. 2005 р.) / Редкол.: О.Д. Крупчан (голова) та ін. К.: НДІ приватного права і підприємництва АПрН України, 2006. С. 16–18.

Дерев'янюк Б.В. Багатоманітність видів господарських товариств: використання позитивного досвіду Республіки Польща. *Економіко-правова політика в умовах світової кризи: проблеми і шляхи подолання: збірник тез доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції, м. Черкаси, 25 листопада 2021 року*. Черкаси: Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова, 2021. С. 37–39.

4. Грудницька С.М. Відміна Господарського кодексу протирічить Конституції України і міжнародним документам. *Trends of modern science – 2016: materials of the XII Internat. scient. and pract. conf.* Sheffield, 2016. Vol. 9: Low science. P. 41–46. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/13210>
5. Дерев'янюк Б.В. Доцільність регулювання відносин в економіці Господарським кодексом: зарубіжний досвід. *Форум права*. 2016. № 2. С. 77–82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2016_2_13
6. Дерев'янюк Б.В. Нові види господарської діяльності як резерв розширення предмета регулювання господарським законодавством. *Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи*: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 35-річчю кафедри господарського права Донецького національного університету імені Василя Стуса (м. Вінниця, 11–12 жовтня 2019 р.). Наук. ред. А. Г. Бобкова, А. М. Захарченко. Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2019. С. 80–81. URL: <http://repo.dli.donetsk.ua/handle/123456789/355>
7. Устименко В.А., Джабраїлов Р.А. Господарський кодекс України – шлях до європейських правових традицій. *Вісник господарського судочинства*. 2016. № 1. С. 146–152.
8. Устименко В.А., Джабраїлов Р.А. Господарський кодекс України – шлях до європейських правових традицій. *Треті наукові читання пам'яті академіка В.К. Мамутова (м. Київ, 20 липня 2021 р.)*. Наук. ред. В.А. Устименко. Київ-Ірпінь: НАН України; ДУ «ІЕПД імені В.К. Мамутова НАН України», 2021. С. 6–28. URL: <http://www.iepd.kiev.ua/wp-content/uploads/2021/10/Mamutov-3-Readings1.pdf>
9. Знаменский Г.Л. Блеск и нищета современной цивилистики. Ч. 1. *Економіка та право*. 2004. № 2. С. 5–10.
10. Знаменский Г.Л. Блеск и нищета современной цивилистики. Ч. 2. *Економіка та право*. 2005. № 1. С. 24–32.
11. Знаменский Г.Л. Блеск и нищета современной цивилистики. Ч. 3. *Економіка та право*. 2005. № 2. С. 5–15.
12. Ілларіонов О.Ю. Ініціатива «трійка-сімка-туз» щодо рекодифікації (оновлення) цивільного законодавства. *Другі наукові читання пам'яті академіка В.К. Мамутова (м. Київ, 3 липня 2020 р.)*. Наук. ред. В.А. Устименко. Київ: НАН України; ДУ «ІЕПД імені В.К. Мамутова НАН України», 2020. С. 223–235. URL http://www.iepd.kiev.ua/wp-content/uploads/2020/07/Mamutov-2_Zbirka-03-07-2020.pdf#page=223
13. Ілларіонов О.Ю. Політико-правові аспекти оновлення цивільного законодавства. *Треті наукові читання пам'яті академіка В.К. Мамутова (м. Київ, 20 липня 2021 р.)*. Наук. ред. В.А. Устименко. Київ-Ірпінь: НАН України; ДУ «ІЕПД імені В.К. Мамутова НАН України», 2021. С. 168–180. URL: <http://www.iepd.kiev.ua/wp-content/uploads/2021/10/Mamutov-3-Readings1.pdf>
14. Мамутов В. І знову про загальноцивілістичний підхід. *Право України*. 2000. № 4. С. 93–94.
15. Мамутов В. Посилення публічних засад у правовому регулюванні господарської діяльності. *Право України*. 2009. № 9. С. 83–94.
16. Мамутов В.К. Важное направление правового обеспечения экономики – кодификация: науч. доклад / НАН Украины. Ин-т экономико-правовых исследований. Донецк: Юго-Восток, 2009. 34 с.
17. Мамутов В. Господарський кодекс у системі правового забезпечення економіки в Україні. *Право України*. 2012. № 1–2. С. 203–215.
18. Пацурія Н.Б. Кодифікація господарського (економічного) законодавства з позицій економічного аналізу права: нарративний аналіз. *Судебно-юридическа газета*. 23 грудня 2019. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/157373-kodifikatsiya-gospodarskogo-ekonomichnogo-zakonodavstva-z-pozitsiy-ekonomichnogo-analizu-prava-narrativniy-analiz>
19. Резнікова В.В. Скасування Господарського кодексу України: спосіб ефективної модернізації правового регулювання господарської діяльності чи дестабілізуючий фактор для сфери господарювання? *Реформування господарського законодавства України*. Збірник тез і матеріалів учасників круглого столу, проведеного за участю Вищого господарського суду України, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Інституту економіко-правових досліджень НАН України. 31 березня 2016 року, м. Київ. К.: Видавництво Ліра-К, 2016. С. 102–106.
20. Резнікова В.В., Щербина В.С. Господарський кодекс потребує доопрацювання, але не скасування. *Lex Inform. Юридичні новини України*. 13.12.2019. URL: <https://lexinform.com.ua/zakonodavstvo/gospodarskiy-kodeks-potrebuye-dopratsyuvannya-ale-ne-skasuvannya/>
21. Резнікова В.В. Сталий розвиток національної економіки неможливий без економічного багатоманіття. *Юридичний вісник України*. 2021. № 12. С. 6–7.
22. Розовский Б. Про одну велику «неправду», або як не можна вести дискусію. *Право України*. 2001. № 1. С. 127–129.
23. Дякуновський О. Є. Правове регулювання підприємницької діяльності в Україні та Республіці Польща: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. Вінниця, 2021. 21 с.
24. Дерев'янюк Б.В. Забезпечення прав власників майна приватних ВНЗ при їх реорганізації. *Форум права*. 2010. № 4. С. 286–291. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10dbvpir.pdf>